

протистояння людини у стосунку до навколишньої природи, на захист від неї. Ці позиції є відображені в конкретних прикладах архітектурної діяльності.

3. Для української традиційної архітектури характерним є тісне пов'язання композиції з природою, з навколишнім краєвидом. Тут існує особлива необхідність дослідити цю архітектуру в аспекті її орієнтації, відповідно, на природу, або ж на себе саму. Без таких досліджень наші знання про традиційну українську архітектуру будуть неповними.

1. Шпенглер О. *Закат Європи: очерки морфології мирової історії*. Т. 1: *Образ и действительность* / Пер. с нем. – Минск: Попурри, 1998. – 688 с. 2. Бенюмов О.М. *Среда* // *Большая Советская Энциклопедия*. – 3-е изд. – М., 1976. – Т. 24/1. – 359 с. 3. Николаев И.С. *Архитектура* // *Большая Советская Энциклопедия*. – 3-е изд. – М., 1970. – Т. 2. – С. 236–304. 4. Пригожин И., Стенгерс И. *Порядок из хаоса* / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с. 5. Гумилев Л.Н. *Древняя Русь и Великая степь*. – М.: Мысль, 1993. – 781 с. 6. Каныгин Ю.М. *Вехи священной истории. Русь-Украина*. – 2-е изд., доп. – К.: Изд-во А.С.К., 2003. – 429 с. 7. Арнольдов А.И., Батунский М.А., Зильберман Д.Б. *Культура* // *Большая Советская Энциклопедия*. – 3-е изд. – М., 1976. – Т. 13. – 594 с. 8. Рильський М. *Вибрані поезії*. – Львів: Радянський письменник, 1940. – 108 с. 9. *Древнекитайская философия: Собрание текстов в двух томах*. – М.: Мысль, Т. 1. – 1972. – 363 с., Т. 2. – 1973. – 484 с.

УДК 72.01

Е.А. Діденко, Г.В. Казаков

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра архітектурних конструкцій

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕСТЕТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ВІКОН ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ЛЬВОВА

© Діденко Е.А., Казаков Г.В., 2007

Проаналізовано функції вікна у зовнішньому та внутрішньому архітектурному середовищі. Наведено класифікацію естетичних властивостей вікон львівських історичних будинків.

*Всі форми схожі, та ні одна не однакова з іншою;
І так весь хор їх вказує на потаємний закон
(Й.В. Гете)*

Вступ. Архітектура є оболонкою, яка розмежовує зовнішній та внутрішній простір. Роль вікна полягає в об'єднанні цих просторів. Кожному архітектурному стилю притаманні вікна певної конфігурації [1, 5]. За висловлюванням великого архітектора ХХ ст. Ле Корбюзьє, можна вивчати історію архітектури як історію розвитку вікна. Львівська архітектура є певним зрізом архітектурної історії взагалі та історії вікна зокрема. Історична частина забудови міста, що сформувалася у капіталістичну добу, має ознаки архітектурних стилів історизму, модерну, еkleктики. Нижче зробимо спробу проаналізувати архітектурно-конструктивні характеристики вікон центральної частини Львова.

Мета статті – систематизація композиційно-естетичних ознак вікон в історичному архітектурному середовищі центральної частини Львова.

Обговорення проблеми. Схематично розглянемо вікно як отвір в архітектурній оболонці або світлопрозору ділянку в огорожувальній конструкції будинку [2, 3, 4]. Із зовнішнього боку на вікно впливають природнокліматичні фактори: світло, температура, швидкість руху повітря, опадів,

шуму. На людину, яка знаходиться у зовнішньому просторі, огорожувальна конструкція з віконним отвором створює інформаційно-естетичний вплив: художньо-композиційний, архітектурно-стильовий, типологічний, тектонічний, семіотично-знаковий, образний. На внутрішній простір будинку вікна впливають: природним освітленням, інсоляцією, температурно-вологісним та акустичним режимом, а також виглядом на навколишнє середовище. Зі свого боку людина, яка знаходиться в приміщенні, ставить до вікон вимоги комфортності: мікроклімату, санітарної гігієнічності середовища та візуально-просторової комунікативності (рис. 1).

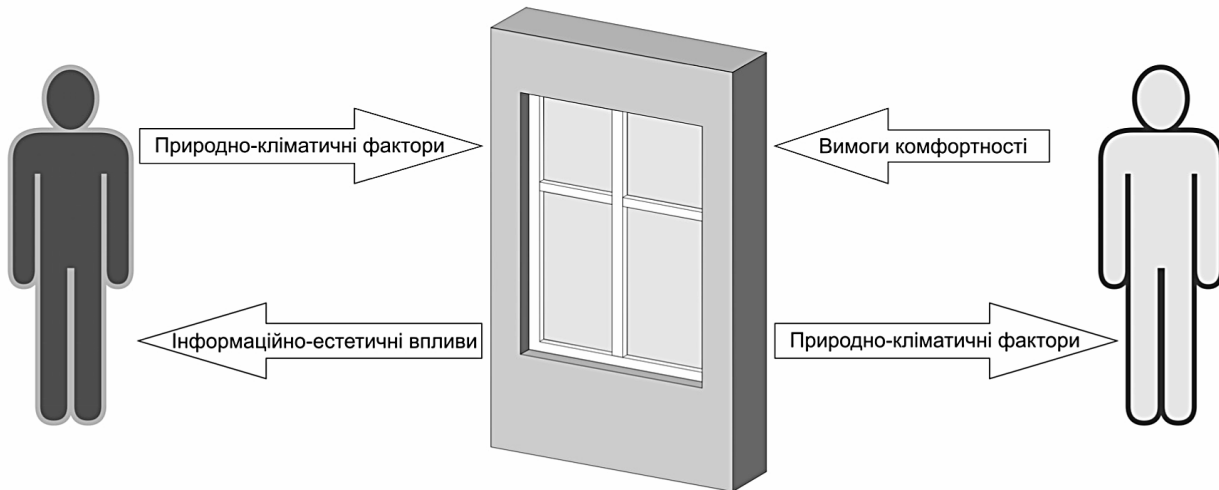

Рис. 1. Роль віконного отвору в архітектурній оболонці у контексті впливу комплексу чинників на людину у зовнішньому та внутрішньому просторі

Детальніше зупинимось на інформаційно-естетичній складовій функції вікна у зовнішньому середовищі. Розділимо естетичні властивості вікна на три основні частини: 1 – віконний отвір; 2 – віконне заповнення; 3 – віконне обрамлення. По-перше, центральна частина Львова забудована переважно житловими будинками з висотою поверху в середньому ($3,5 \pm 0,5$) м з повздовжніми зовнішніми та внутрішніми несучими стінами товщиною 0,51–0,64 м. Це обумовлює вертикальну форму вікон з широкими простінками. При подальшому аналізі форму вікна можемо поділити на: а) прямокутну з її можливими трансформаціями в отвір з заокругленими верхніми кутами та в отвір з піднесеною лінією завершення в її середній частині; б) прямокутну з напівциркульним завершенням та його можливими трансформаціями у вигляді лучкової та стрілкової арки; в) круглу, яка трансформується в еліптично-овальну та прямокутну з заокругленими кутами. Кожна з названих форм має додаткову підкласифікацію, як показано на рис. 2.

Конструктивно каркас віконного заповнення за значної висоти вікон поділяє віконний отвір на декілька частин: а) дві частини по вертикалі (фрамуга та віконні стулки); б) одна, дві, три частини по горизонталі (рис. 3).

Віконне обрамлення у простішому вигляді розташовується біля прямокутного віконного отвору і переважно складається з верхнього елемента, який має вигляд сандрика дашка або карніза, нижнього елемента у вигляді підвіконника та бічних елементів: профільованого обрамлення віконного отвору; композиції у вигляді двох колонок з капітелями (напівколонок, піластр), на які опирається сандрик у вигляді фронтона трикутної чи сегментоподібної форми. Проміжки між базами колон заповнюються елементами, що імітують балюстраду, декоративні вставки, картуші, ліпнину у вигляді рослинних орнаментів та міфологічних істот. Вишукане трактування бічних віконних колонок іноді набуває вигляду атлантів та каріатид (рис. 4).

Арочні віконні отвори характерні акцентуванням уваги на замковому камені та п'яткових частинах. Одними із особливостей арочних вікон є декорування замкових каменів, які оздоблюються рустами, зображеннями гербів, левів та або масками з зображенням людських облич.

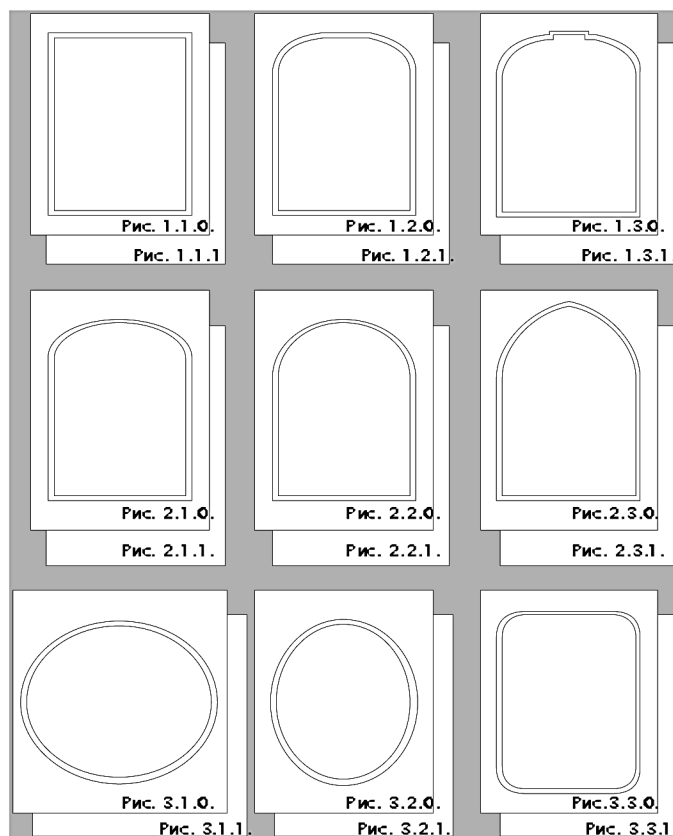

Рис. 2. Класифікація вікон за формою віконного отвору

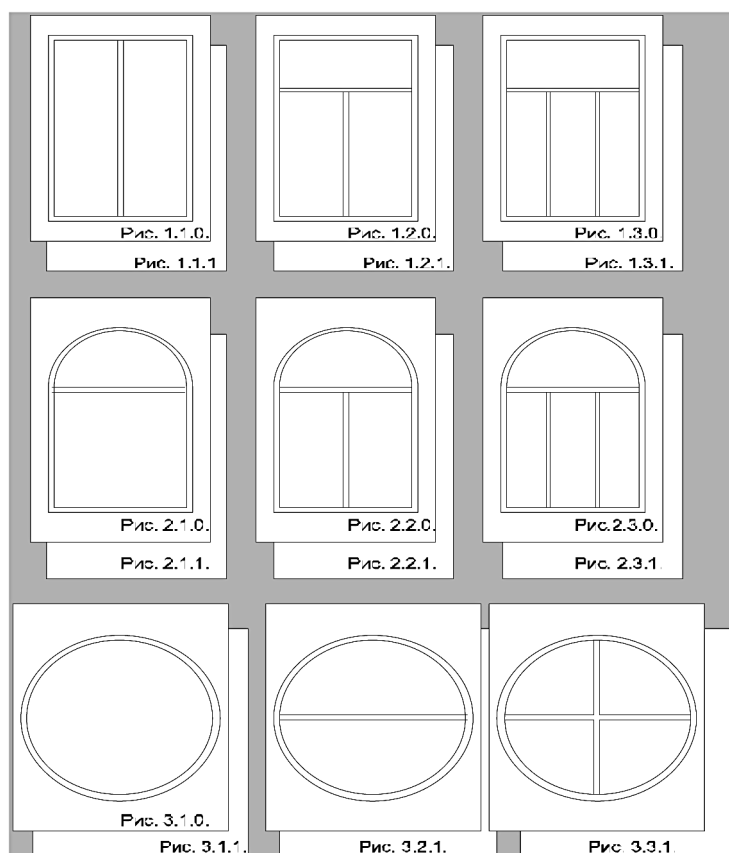

Рис. 3. Класифікація вікон за характером віконного каркаса

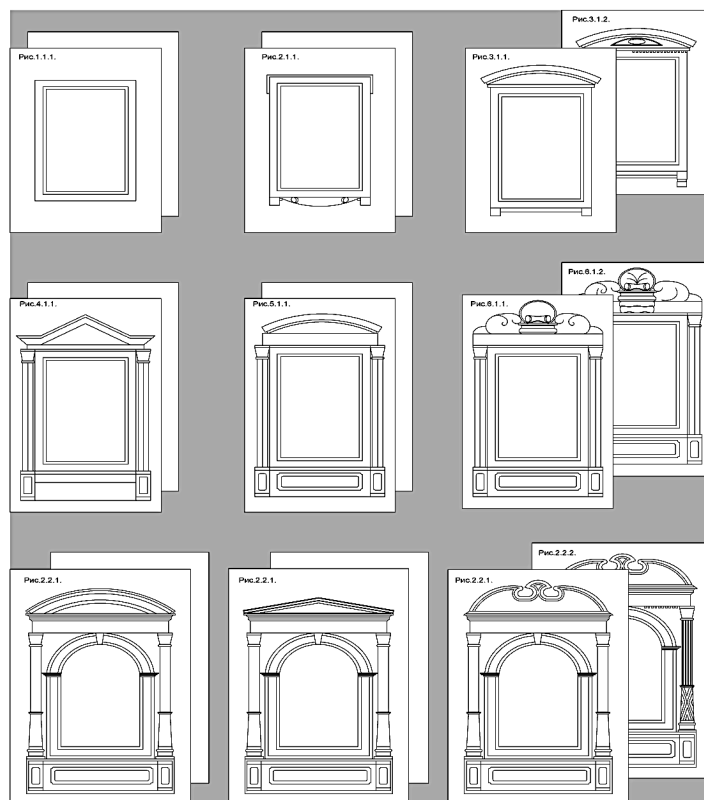

Рис. 4. Класифікація вікон за типами декоративного обрамлення

Цікавим є принцип групування вікон по два, три, чотири отвори та їх спільне декорування. Вивчаючи загальну композицію фасадної площини, можна побачити тенденцію до зміни декору вікон по вертикалі та по горизонталі, створення на фасадах однієї та більше осей симетрії. Це особливо помітно на прикладі будинків, розташованих на проспекті імені Т.Г. Шевченка у Львові (рис. 5–8).

Рис. 5. Прямокутні вікна: зміна вікон по вертикалі

Рис. 6. Прямокутні вікна: застосування здвоєних вікон

Оскільки вікна відрізняються за формою отвору, рисунком конструктивного каркаса та типом декоративного обрамлення, то кожній із цих груп характеристик відповідно можна присвоїти код, за яким можна надалі класифікувати та комп'ютерно обробляти дані. Наприклад, форму отвору можемо позначити арабськими цифрами (1–3), рисунок перепльоту вікна (I–III) римськими цифрами, а ступінь складності декоративного обрамлення – великими буквами (A–B). Тоді класифікація для простого прямокутного вікна, розділеного на дві частини з обрамленням у вигляді

профільованої рами, набуде вигляду 1,0; 1,0; А,0. Нуль означає, що у своєму рядку класифікована ознака займає перше або крайнє ліве місце. Номер шару кожної ділянки можемо позначити другим знаком після коми, тоді код вікна набуде вигляду 1,00; 1,00; А,00. Вікно з таким кодом на рис. 2–4 займає місце у лівому верхньому куті. Після подальшого удосконалення формалізацію архітектурно-естетичних ознак вікон можна використовувати під час дослідження та збереження історичної спадщини Львова.

Рис. 7. Арочно-прямокутні та стрілочасті вікна складної форми

Рис. 8. Лучкоподібні вікна складної форми

Висновки. 1. Вікно є характерним архітектурним об'єктом, який зазнає змін у ретроспективному огляді.

2. Заслуговує на особливу увагу інформаційно-естетична роль віконного отвору у архітектурі житлових будинків.

3. Проведений аналіз дає можливість класифікувати та формалізувати ознаки вікон та застосувати розроблену методику до вивчення львівського історичного середовища.

1. Грубее Г.Р., Кучмар А. Путеводитель по архитектурным формам: Справочник / Пер. с нем. М.В. Алёшечкиной. – М.: Стройиздат. 1990. – 216 с. 2. Джонс Дж.К. Инженерное и художественное конструирование; Современные методы проектного анализа / Пер. с англ. Т.Я. Бурмистровой, И.В. Фриденберга; Под ред. В.Ф. Венды, В.М. Мунипова. – М., 1976. – 374 с. 3. Світлопрозорі огороження будинків: Навч. посібник / О.Л. Підгорний, І.М. Щенетова, О.В. Сергейчук та ін. – К.: Видавець Домашевська О.А., 2005. – 282 с. 4. Ludlow A. The functions of windows in buildings // *Lighting Research and Technology*. – 1976. – № 2, vol. 8. – P. 57–68. 5. Phillips Decker. *Lighting Historic Buildings*. – Oxford, 1997; 2006.